

ACTA MUSEALIA

Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně
a Muzea regionu Valašsko, Vsetín

XIX

2021/1-2

OBSAH:

Studie

Depot bronzových artefaktů z Osvětiman (okr. Uherské Hradiště) Jaroslav Bartík, Matěj Kmošek, Klára Augustinová, Tomáš Merta	8
Vojensití hejtmani na hradě Starém Světlově a uplatňování pravidel moravského landfrýdu v letech pohusitského interregna Dalibor Janiš	24
Rožnovští barvíři Helena Cviklová	46
Kamenošochař Jindřich Náplava z Buchlovic a jeho dílo Aleš Naňák	92
Medikalizace porodnictví na Valašsku v 19. a na počátku 20. století Sabina Máchová	122
Velká válka na malém městě – uprchlíci v Kroměříži v letech 1914–1918 Martina Šlancarová	146

Polemiky

Poznámky ke genealogii pánů z Krásna Petr Zajíc	170
---	-----

Musealia

Mezi etnografií, folkloristikou a muzejnictvím Alena Prudká	178
---	-----

Personalia a miscelanea

PhDr. Zdeněk Fišer jubilující Markéta Mercová, Jiřka Zezulová, Helena Holická	186
K jubileu Mgr. Heleny Chybové Pavřína Daňhelová	196
Dvousté výročí narození Františka Skopalíka (18. června 1822 Záhlinice – 2. března 1891 Holešov) Markéta Hnilicová	210
Hraniční kámen rožnovsko-krásenského a novojičinsko-štramberského panství z 2. poloviny 17. století na historické lokalitě Hodorf Jan Anlauf, Pavel Lasztovicza	216
Středověká fortifikace v trati Zádvoř, k.ú. Střítež nad Bečvou Petr Zajíc	224

POLEMIKY

Poznámky ke genealogii pánů z Krásna

Petr Zajíc

V předchozím čísle tohoto časopisu vyšel článek Dalibora Janiše, nazvaný *Páni z Krásna, jejich majetkové zázemí a sociální vazby (K otázce stratifikace moravské šlechty ve vrcholném středověku – JANIŠ 2020, 25–54.)* Článek se zabývá moravským šlechtickým rodem zachyceným písemnými prameny v období od konce 13. století do počátku 15. století. Autor článku se pokusil prezentovat všechny dostupné zprávy z písemných pramenů a nastínit nejen genealogii rodu, ale také objasnit jeho majetkové zázemí a sociální vazby. Informace v článku obsažené je však třeba podstatným způsobem doplnit o další poznatky z písemných pramenů. Toto doplnění nabídne nejen další údaje o majetkovém zázemí a příbuzenských vazbách s ostatní šlechtou, ale zároveň významně obohatí dosud známé informace o genealogických vazbách pánů z Krásna, včetně jmen dosud neznámých příslušníků tohoto rodu. Na následujících řádcích se nebudou opakovat poznatky, které jsou obsaženy ve výše uvedeném článku a pro získání úplného přehledu o všech příslušnících rodu z Krásna a písemných pramenech odkazují na něj.

Klíčovým opomenutým pramenem, který otevírá možnosti pro rozšíření poznatků o pánech z Krásna, je listina vydaná v Postoupkách dne 25. ledna 1368, kterou Beneš z Víckova prodal Onšovi z Lobodic půl dvora s domem (tj. tvrzí), s polovinou popluží a dalším příslušensvím v Rakodavech za 60 hřiven grošů a zavázal se vložit toto zboží do zemských desk Onšovi a jeho bratru Janovi z Lobodic (CDM XV, 99–100, č. 116). V roce 1371 výše uvedený Beneš, tentokrát označeným přídomkem z Postoupek, svému závazku dostal a uvedené zboží vložil do zemských desk Onšovi z Krásna (ZDO II, 64–65, č. 119). Uvedená listina tedy nejen rozšiřuje časový rozsah, v němž je Oneš z Krásna doložen, ale zároveň poskytuje novou informaci o příbuzenských vazbách, ztotožníme-li jeho bratra Jana z Lobodic s Janem z Krásna uváděným v letech 1371–1391 (JANIŠ 2020, 40). Klíčovým poznatkem ovšem je, že bratři, než se vrátili k rodovému přídomku z Krásna, užívali přídomek z Lobodic, podle vsi ležící severně od Kojetína, která byla biskupským lénem. Obrátíme-li pozornost tímto směrem, zjistíme, že v předcházejícím desetiletí 14. století jsou uváděni Stonař z Lobodic a jeho synové Bohuslav, Mikeš a Václav. Uvedená křestní jména se vyskytují, s výjimkou Václava, v rodokmenu pánů z Krásna (JANIŠ 2020, 28). Křestní jméno Stonař je navíc natolik specifické, že na Moravě zřejmě po celé 14. století nenalezneme žádnou další urozenou osobu, která by jej užívala. Přijmeme-li premisu, že výše uvedená rodina z Lobodic je součástí rodu pánů z Krásna, můžeme její příslušníky začlenit do známého rodokmenu.

Stonař z Lobodic je zřejmě totožný se Stonařem z Krásna. Ten je poprvé připomínán v roce 1348 v zápise moravských zemských desk, podle nějž bratři Choten, Vrš, Stonař a Bušek z Krásna postoupili Čeňkovi z Drahotuš vsi Vyšovou a Novou Vyšovou směnou za jeho zboží v Morkovicích (ZDO I, 1, č. 4). Z dalšího zápisu učiněného do zemských desk v témže roce se dovídáme, že Stonař z Krásna postoupil svému bratru Vršovi vše co měl v Krásně a jinde (ZDO I, 2, č. 40). K uvedeným právním aktům ovšem došlo zajisté mnohem dříve. Zatímco o Stonařovi z Krásna další zprávy nemáme, je následně v rozmezí let 1352–1358 zmiňován Stonař z Lobodic, ovšem nepřímou, v souvislosti s jeho syny a manželkou. Jako nebožtík je však označen teprve v roce 1357 (BLB II, 1, 2, 14, 15, 18,19). Stonařovou manželkou byla Helena, která směnila

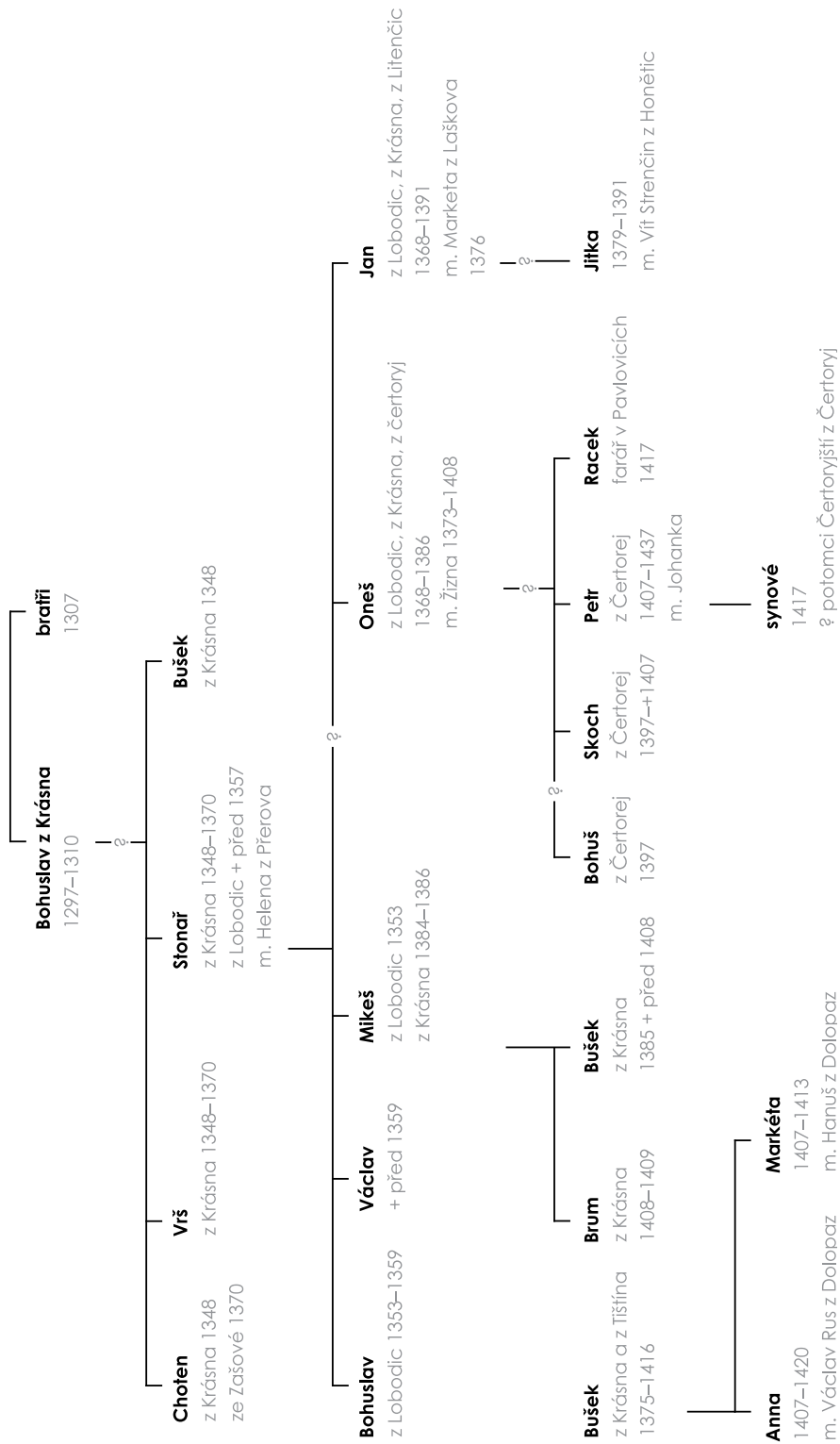
v roce 1356 své dědictví – čtyři lány v Herolticích s Hylgundou, manželkou Václava Strniště, za její zboží v Prusích (ZDO I, 23, č. 475). Následujícího roku ji, označenou jako vdovu po Stonařovi, poháněl k manskému soudu její bratr Mikeš z Přerova (BLB II, 15). Je to zřejmě Mikšík z Přerova, který v roce 1376 vložil do zemských desk Baršíkovi z Přerova poplužní důr v Předmostí u Přerova s polovinou mostu s mýtem a dvěma loukami (ZDO III, 97, č. 115). Stonař z Lobodic zanechal několik synů, kteří nejsou nikde souhrnně vyjmenováni. Z jednotlivých zmínek poznáváme syny Bohuslava z Lobodic, Mikše a Václava. S velkou pravděpodobností však byli jeho syny také výše zmínění bratři Oneš a Jan z Lobodic. Jen o několik let později prameny zachycují také Bernarda z Lobodic (roku 1367 – BLB II, 37, 38), Jaroše z Lobodic (roku 1370 – BLB II, 40) a Bluda z Lobodic (+ před rokem 1373 – CDM X, 214, č. 191) O jejich příslušnosti k rodu z Krásna však můžeme pochybovat. Také bratr Stonaře z Krásna, Vrš, zřejmě držel nějaké biskupské léno, lze jej totiž ztotožnit s panem Vršem zasedajícím v manském soudě v roce 1354. Je ovšem také možné, že Vrš se stal biskupským manem, protože jako poručník synů svého bratra spravoval léno Lobodice (BLB II, 7).

Bohuslav z Lobodic, zřejmě nejstarší Stonařův syn, se uvádí v letech 1353–1359, kdy vedl jménem svým a svých bratří soudní spory u biskupského manského soudu, ovšem s nevalným úspěchem. V roce 1353 prohrál spory s Děřichem ze Špránku, Sigotou z Pačlavic a Bedřichem z Lučče (BLB II, 1, 2). Následovaly spory s Dobešem z Pačlavic (roku 1357) a Benešem Býkovcem (roku 1358) (BLB II, 1, 15, 18, 19). V roce 1357 také olomoucký biskup Jan Očko z Vlašimi napadl u manského soudu legitimnost jejich držby statků po otci. Projednávání přerušila smrt jednoho z bratří, zajisté **Václava**, uváděného jako mrtvého v roce 1359, kdy se jeho nejmenovaný lenní statek usiloval získat bratr Bohuslav (BLB II, 14, 21). Tlak olomouckého biskupa a jeho úředníků zřejmě vedl ke ztrátě lobodického léna pány z Krásna.

Další Stonařův syn **Mikeš z Lobodic** je uváděn v roce 1353, kdy vložil Ješkovi a Drslavovi bratřím z Kravař do zemských desk 20 hřiven grošů na dvoře v Pavlovicích (u Kojetína), které vysoudil na Matoušovi z Pavlovic (ZDO I, 16, č. 327). Mikše z Lobodic můžeme nejspíše ztotožnit s Mikšem z Krásna uváděným v letech 1385–1386 (JANIŠ 2020, 41).

Namísto je zde také poopravit údaj o **Žizně**, manželce Onše z Krásna, která se připomíná v letech 1373, 1384 a naposledy v roce 1408 již jako vdova (ZDO II, 74–75, č. 312, III, 146, č. 425, VII, 277, č. 618). Ve výše uvedeném článku je onačena jako dcera Jindřicha z Čelčic (JANIŠ 2020, 41). Autora k tomuto závěru vedl vklad v zemských deskách z roku 1358, kterým paní Žizna z Čelčic postoupila Mikšovi řeč. *Blatse* z Čelčic půl dvora a jiné zboží v Čelčicích, jež dříve náleželo jejímu otci Jindřichovi (ZDO I, 27, č. 553). Tuto Žiznu z Čelčic můžeme ovšem spíše ztotožnit s jinou Žiznou, manželkou Václava Běla z Klínovic, jíž tento v roce 1378 pojistil věno 15 hřiven grošů na polovině lánu v Čelčicích (ZDO III, 115, č. 456). Obě ženy mohly být ovšem příbuzné, jak napovídá jejich neobvyklé křestní jméno, stejně jako jejich vazby ke vsi Čelčicím. Oneš z Krásna totiž v roce 1382 nejspíše zdědil díl Čelčic po Filipovi z Čertoryj a v roce 1385 také koupil jiné zboží v této vsi (ZDO III, 121, č. 566, IV, 160, č. 717 a 726).

V článku Dalibora Janíše je věnována pozornost otázce dvou **Bušků z Krásna**. Vzhledem k tomu, že současně žily dvě osoby téhož jména, pokusil se je rozlišit na

Buška staršího a Buška mladšího. S Buškem starším přitom spojil zprávy o Buškovi z Krásna z let 1375 až 1397 a označil jej za bratra Bruma z Krásna. Buška mladšího spojil se zmínkou z roku 1391 a pak se všemi zmínkami od roku 1397, které souvisejí se získáním Tištiny (JANIŠ 2020, 42–44). Tento náhled je dle mého soudu třeba poopravit. Buška (ml.) z Krásna, odjinud z Tištiny, se s jistotou týká již zpráva z roku 1377, kdy byl v jeho prospěch učiněn do zemských desk vklad zboží ve Lhotě u Pačlavic (ZDO III, 111, č. 387). Byl to také nejspíše on, kdo v roce 1391 získal vkladem zboží v Těšicích (ZDO VI, 187, č. 198). Obojí zboží odprodal takřka současně – vklady do zemských desk byly učiněny v roce 1397 – zajisté proto, aby mohl zakoupit ves Tištin, kterou právě v té době získal. (ZDO VI, 214, č. 668, 215, č. 687). Že se jedná o jednu a tutéž osobu dokládá skutečnost, že když byl v roce 1405 poháněn kvůli držení Tištiny, je označen přídomkem „ze Lhoty“, tedy podle svého původního majetku (LCS I, 133, č. 135). Na základě uvedeného lze předpokládat, že Buška z Krásna a z Tištiny se týká většina zpráv o Buškovi z Krásna z rozmezí let 1375–1416. V případě druhého Buška (st.) z Krásna, který byl bratrem Bruma z Krásna a zemřel v roce 1408, nebo nedlouho před ním, nemáme doloženo držení žádného statku a týká se jej, vedle záznamů o projednávání sporů o jeho pozůstalost, zřejmě již jen záznam z roku 1385, kdy je označen jako syn Mikše z Krásna (LCS I, 298, č. 791, 309, č. 295; LCS II, 162–163, č. 639 a 640; ZDO IV, 525). Na základě výše uvedeného proto nepovažuji přiřazení přívlastků „starší“ a „mladší“ ke jménům uvedených Bušků za vhodné, a pokud by měly být přeci jenom použity, bylo by nutné je navzájem zaměnit.

Na závěr je třeba se ještě dotknout otázky potomků Onše z Krásna, užívajícího v závěru života častěji přídomek z Čertoryj. V roce 1408 vdova po Onšovi vzala na spolek své syny, ovšem, aniž by byli jmenováni (ZDO VII, 277, č. 618). Za tyto syny můžeme považovat bratry Skocha, Petra a Racka z Čertoryj, kteří později drželi Onšovy majetky. Bohuš z Čertoryj, uváděný v roce 1397 společně se Skochem jako ručitel věna Anny, manželky Beneše z Laškova, byl nejspíše také Onšovým synem. Jeho křestní jméno ostatně naznačuje příslušnost k rodu z Krásna (ZDO VI, 208, č. 564). Lze upřesnit, že Skoch z Čertoryj zemřel v roce 1407, neboť ještě v dubnu jej poháněl Ctibor z Čelčic kvůli vybírání berně od jeho poddaného v Čelčicích, ale již prosinci musel Ctibor vznést v téže věci nový pŕuhon na Petřika z Čertoryj, bratra nebožtíka Skocha (LCS I 226, č. 484, 255, č. 662).

Od synů Petra z Čertoryj můžeme odvozovat původ rodu Čertoryjských z Čertoryj, kteří ovšem užívali odlišný znak, než páni z Krásna – pannu sedící na medvědovi (PILNÁČEK, 214–215). Jedná se o původně polský znak – herb Rawicz. Tento znak užívala a užívá celá řada rodin, které nejsou vzájemně příbuzné. Původně však náležel rodu, který odvozoval svůj původ od českého rodu Vršovců (CELICHOWSKI 1885, 18). Rod byl již od poloviny 13. století rozdělen na dvě větve označované jako Warszowici a Grotowici. Jeho představitelé zastávali ve 13. a 14. století přední funkce v polském království. Za pozornost stojí, že u příslušníků Warszowiců bylo oblíbené osobní jméno Warsz – Vrš. Toto neobvyklé osobní jméno nalézáme také v rodě pánů z Krásna. Na druhou stranu je zapotřebí přiznat, že jméno Bohuslav, které v rodě z Krásna nalézáme nejčastěji, u Warszowiců a Grotowiců vůbec nenacházíme (WRONISZEWSKI 1994, 135). I přesto nelze vyloučit, že předkové pánů z Krásna přišli na Moravu ně-

kdy v průběhu 13. století právě z Polska. Skutečnost, že páni z Krásna neužívali znak panny na medvědovi, může souviset právě s jejich časným odchodem z Polska. Užívání erbu Rawicz máme doloženo teprve od počátku 14. století. Za nejstarší vyobrazení erbu se považuje pečeť sandomierského kastelána Prędoty z roku 1306. Jediné známé starší vyobrazení pečeti příslušníka rodu – Prędotova otce, krakovského kastelána Warsze z let 1278 a 1279, zobrazuje ještě předheraldický symbol kříže s vkresleným kruhem a čtyřmi menšími kříži do jeho ramen (WRONISZEWSKI 1992, 8–9). Předci pánů z Krásna, pokud by pocházeli z rozrodu Rawiczů, by si tedy nejspíše ani nemohli znak panny na medvědovi přinést a museli by si zvolit vlastní znak. Pokud byli Čertoryjští z Čertoryj skutečně potomky pánů z Krásna, pak museli jeho příslušníci někdy v průběhu 15. století odložit svůj původní znak a přijmout nové erbovní znamení – erb Rawicz. Taková změna erbu je neobvyklá, byť nikoliv zcela ojedinělá. Jako příklad lze uvést Konické ze Švábenic, kteří si v 15. století osvojili erb někdejších pánů ze Švábenic (PAPAJÍK 2009). Pokud by tak Čertoryjští učinili na základě povědomí o polském původu svých předků, byl by to doklad pozoruhodně dlouhé tradice.

Prameny a literatura:

BLB: LECHNER, K. 1902: *Die ältesten Belehnung und Lehengerichtsbücher des Bisthums Olmütz*. Brünn.

CELICHOWSKI, Z. 1885: *Jan Długosz, „Insignia seu clenodia regis et regni Poloniae. Z kodeksu kórnickiego.“* Poznań.

CDM: BOČEK, A. – CHYTIL, J. – CHLUMECKÝ, P. V. – BRANDL, V. – BRETHOLZ, B. (eds.) 1850–1903: *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. V.–XV.* Brno.

ČERNÝ, F. 1914: *Ukazatel jmen k latinským zemským deskám brněnským a olomouckým*. Brno.

JANIŠ, D. 2020: *Páni z Krásna, jejich majetkové zázemí a sociální vazby (K otázce stratifikace moravské šlechty ve vrcholném středověku)*. *Acta Musealia XVIII, 2020/1–2*, 25–54.

KADICH, H. – BLAŽEK, C. 1899: *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. 4. Band – 10. Abteilung (Der mährische Adel)*. Nürnberg.

LCS: BRANDL, V. – BRETHOLZ, B. (eds.) 1872–1911 : *Libri citationum et sententiarum seu. Knihy půhoné a nálezové. Tomus I–VII.* Brunae.

PAPAJÍK, D. 2009: *Švábenicové velcí kolonizátoři a jejich následovníci*. Praha.

PILNÁČEK, J. 1930: *Staromoravští rodové*. Vídeň.

WRONISZEWSKI, J. 1992: *Ród Rawiczów, Warszowice i Grotowice*. Toruń.

WRONISZEWSKI, J. 1994: *Ród Rawiczów, Współrodowcy Warszowiców i Grotowiców*. Toruń.

ZDO I: CHLUMECKÝ, P. – CHYTIL, J. – DEMUTH, K. – WOLFSKRON, A. R. (eds.) 1856: *Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren (1348–1466)*. 1. Olmützer Cuda. Brünn.

